

ΣΤΕΡΓΙΟΥ ΑΛΕΞΙΑΔΗ
ΚΑΘΗΓΗΤΗ ΣΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
2004

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ Η ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

§ 1. ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Βιβλιογραφία: Σ. Αλεξιάδη, Η αντεγκληματική πολιτική. Προσεγγίσεις και προβληματισμοί, στον τόμο Ν. Κουράκη (εκδ. επιμ.), Αντεγκληματική πολιτική, σειρά ΠΟΙΝΙΚΑ, αρ. 42, Εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1994, σ. 15 επ., του ίδιου (επιμ.-μτφρ.), Κείμενα Αντεγκληματικής Πολιτικής, Α', Ευρωπαϊκή Αντεγκληματική Πολιτική, έκδ. Γ', εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001, Δ. Καρανίκια, Το εγκληματοπροληπτικόν δίκαιον, Αθήναι 1933, του ίδιου, Le néo-humanisme et de Droit pénal (La nouvelle politique criminelle), ανάτυπο, Faculté de Droit, Liège 1971, σ. 157 επ., Ν. Κουράκη (εκδ. επιμ.), Αντεγκληματική Πολιτική, σειρά ΠΟΙΝΙΚΑ, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Ι, αρ. 42, 1994, ΙΙ, αρ. 59, 2000, ΙΙΙ, αρ. 61, 2003, ΙV, αρ. 62, 2003, του ίδιου, Βάσεις και τάσεις της συγχρόνου αντεγκληματικής πολιτικής, Ποιν. Χρον. ΚΗ', 1978, σ. 1 επ., Μ. Μανρή, Η ιστορική διάσταση της αντεγκληματικής πολιτικής – Μια προσέγγιση στο πλαίσιο της Εγκληματολογικής Ιστοριογραφίας, στον τόμο Κουράκη, Αντεγκληματική Πολιτική, ΙΙΙ, σ. 125 επ., Θ. Παπαθεοδώρου, Δημόσια ασφάλεια και Αντεγκληματική πολιτική. Συγκριτική προσέγγιση, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2002, Π. Παπαδάτου, Γενικά αρχαί αντεγκληματικής πολιτικής, τόμ. Ι, Αθήναι 1973, Τόμ. ΙΙ, Αθήνα 1977, Χ. Τζορτζοπούλου, Η εγκληματολογία ως βάση της πολιτικής κατά του εγκλήματος (Διάλεξις), Αθήναι 1936, Α. Τσιγκρή, Πορεία προς τη χάραξη μιας ορθολογικής αντεγκληματικής πολιτικής, Αστ. Επιθ. 1999, σ. 688 επ., Α. Τσήτσουρα, Τεχνολογία και Αντεγκληματική Πολιτική. Η ηλεκτρονική επιτήρηση, στον τόμο Ελλ. Τμ. Δ.Ε.Κ.Α., Πανηγυρικός Τόμος για τα εικοσάχρονα του Ελληνικού Τμήματος, Θεσσαλονίκη 1992, σ. 521 επ., της ίδιας, Σχέσεις Αντεγκληματικής Πολιτικής και Εγκληματολογικής Έρευνας, στον τόμο Κουράκη, Αντεγκληματική Πολιτική Ι, 1994, σ. 63 επ., της ίδιας, La politique criminelle de la fin du XIXe siècle à la fin du XXe siècle, στον τόμο P. Van der Vorst – Ph. Mary (dir.), Cent ans de Criminologie à l'U.L.B., Bruylant, Bruxelles 1990, σ. 107 επ., Ο. Τσόλκα, Ζητήματα αντεγκληματικής πολιτικής στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής έννομης τάξης, στον τόμο Κουράκη, Αντεγκληματική Πολιτική Ι, 1994, σ. 191 επ., Ι. Φαρσεδάκη, Η κοινωνική αντίδραση στο έγκλημα και τα όριά της, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1991, του ίδιου, Η αντιμετώπιση του εγκληματικού ζητήματος, Ποιν. Δικ. 3/1998, σ. 236 επ., Μ. Ancel, The relationship between Criminology and "Politique Criminelle", στο Hood, Crimes Criminology and Public Policy, 1974, του ίδιου, La défense sociale nouvelle, 2ème éd., Cujas Paris 1971, J. Andenaes, Droit Pénal, Criminologie et Politique Criminelle, Revue Dr. Pén. Crimin. 1962-1963, σ. 3 επ., P.-H. Bolle, La politique criminelle européenne: fusion et confusion, Cahiers Déf. Soc. 1990/1991, σ. 195 επ., Council of Europe, Conference on Crime Policy (Strasbourg, 20-22 Oct. 1980), Strasbourg 1981, M. Cusson, Le contrôle social du crime, P.U.F. Paris 1983, M. Delmas-Marty, Πρότυπα και τάσεις αντεγκληματικής πολιτικής, μτφρ. Χ. Ζαραφώνιτου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (χ. χρον.), D. Garland, Punishment

and Welfare. A History of Penal Strategies, Gower Publ., Aldershot 1987, *F. Gramatica*, Η κοινωνική άμυνα, Σωφρ. Επιθ. ΙΕ', 1962, *HE.U.N.I.*, Papers on Crime Policy 2, No 10, Helsinki 1986, *του ίδιου*, Towards a Victim Policy in Europe, No 2, Helsinki 1984, *H.-H. Jescheck*, Der Einfluss der IKV und der AIDP auf die internationale Entwicklung der modernen Kriminalpolitik, *ZStW* 1980, σ. 997 επ., *H. Jones* (ed.), Society Against Crime, Penguin Books, Middlesex 1981, *G. Kaiser*, The relationship between scientific research and criminal policy, στον τόμο *G. Kaiser - T. Würtenberger* (eds), Criminological Research Trends, Berlin - Heidelberg - New York 1972, σ. 15 επ., *A. Keith Bottomley*, Πολιτική, Εγκληματικότητα και η μείωση της εγκληματικότητας, Ποιν. Δικ. 10/2000, σ. 1042 επ., *P. Landreville - A. Normandeau* (prép.), Politiques et pratiques pénales, Criminologie, Vol. XIX, No 1, 1986, *Ch. Lazerges*, La politique criminelle, Que sais-je? P.U.F. Paris 1987, *J. Lea - I. Taylor*, What is to be done about law and order? Crisis in the eighties, Penguin Books 1984, *M. Lopez-Rey*, Politique criminelle, *Revue Dr. Pén. Crimin.* 1962-1963, σ. 853 επ., *R. Matthews - J. Young* (eds), Confronting Crime, Sage Publs, Beverly Hills - London - New Delhi 1986, *I. Sagel-Grande*, Η Ολλανδική Ποινική Πολιτική, απόδ. Α. Πιτσελά, Υπεράσπιση 6/2000, σ. 1287 επ., *K. Stenson - D. Cowell* (eds), The politics of crime control, Sage Publs., London - Newbury Park - New Delhi 1991, *E. Sutherland*, Control of Crime, στον τόμο *K. Schuessler, E. Sutherland*, On Analysing Crime, Chicago 1973, *H. Zipf*, Kriminalpolitik. Ein Lehrbuch, Heidelberg - Karlsruhe 1980.

1. Η γνώση που αποκτάται από την εγκληματολογική έρευνα σ' όλους τους τομείς όπου αυτή αναπτύσσεται, δηλ. γύρω από το έγκλημα, την εγκληματικότητα, τον εγκληματία και το θύμα, αξιοποιείται τελικά με τη διαμόρφωση της αντίστοιχης κρατικής πολιτικής. Η μελέτη και αξιολόγηση των επιστημονικών πορισμάτων στα οποία καταλήγει η έρευνα, οδηγεί στην υπόδειξη συγκεκριμένων μέτρων, στη χάραξη κατευθύνσεων και στη διατύπωση γενικότερων αρχών, που στοχεύουν στον κύριο βασικό σκοπό, δηλ. στην περιστολή του εγκλήματος. Αλλ' αν η χάραξη της ορθότερης πολιτικής κατά του εγκλήματος αποτελεί έργο της εγκληματολογικής επιστήμης στο μέτρο της αρμοδιότητάς της, η τελική διαμόρφωση και η υλοποίηση της ενλόγω πολιτικής στην καθημερινή πράξη ανήκουν στην Πολιτεία. Στο πλαίσιο της δικής της (κοινωνικής) πολιτικής, ανάμεσα σ' άλλα, στην Πολιτεία ανήκει ο τελικός συντονισμός του αγώνα και η εφαρμογή με τα κατάλληλα μέτρα των συγκεκριμένων προτάσεων της Εγκληματολογίας για την αντιμετώπιση και την περιστολή του εγκλήματος.

Η χάραξη κατευθύνσεων για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, που δεν απευθύνονται προς την αρμόδια προς τούτο πολιτική εξουσία, δηλ. αγνοούν τη συγκεκριμένη κοινωνική πραγματικότητα, τις ανάγκες της, καθώς και τις δυνατότητες κρατικής παρέμβασης, κινείται στο χώρο της ουτοπίας. Αλλά κι αντίστροφα, μια κρατική αντεγκληματική πολιτική χωρίς επιστημονική θεμελίωση, αποτελεί ερασιτεχνικό ακροβατισμό. Ρεαλιστική αντεγκληματική πο-

λιτική σε τελευταία ανάλυση δεν είναι παρά η επιλογή των καταλληλότερων από τις υποδεικνυόμενες και προσφερόμενες λύσεις.

2. Ο τρόπος ή τα μέσα με τα οποία θα υλοποιηθεί η εν λόγω πολιτική (λ.χ. αλλαγές στο χώρο της υγείας, της παιδείας, της οικονομίας, του δικαίου κ.ά.· επέλευση τούτων μέσα από το ποινικό, το διοικητικό, το εργατικό κλπ., δίκαιο· υλοποίησή τους από κεντρικό ή περιφερειακό, κρατικό ή δημοτικό φορέα κλπ.) δεν έχουν σημασία για το χαρακτηρισμό της ως «αντεγκληματικής». Κι αυτό, γιατί το έγκλημα συναντιέται ή συνδέεται ή εμπλέκεται σε πολυποικίλους τομείς της ανθρώπινης κοινωνικής δραστηριότητας. Εκείνο που προέχει είναι να πρόκειται για μέτρα που στοχεύουν (πρώτιστα ή, έστω, δευτερευόντως) στην αντιμετώπιση του εγκλήματος και που θεωρούνται ικανά να επιτύχουν τούτο. Αλλιώς, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για αντεγκληματική πολιτική.

Εξαιτίας αυτής ακριβώς της ανάμειξης στοιχείων τόσο διαφορετικών κι επειδή η διαμόρφωση και άσκηση της αντεγκληματικής πολιτικής εξαρτάται επίσης από παράγοντες εξωεπιστημονικούς (λ.χ. ηθικούς, θρησκευτικούς, οικονομικούς, εσωτερικής ή ακόμη και διεθνούς πολιτικής) ορισμένοι συγγραφείς θεωρούν την αντεγκληματική πολιτική *αυτόνομο ή ιδιόρρυθμο επιστημονικό κλάδο* (που, πάντως, λειτουργεί και αναπτύσσεται σε αλληλεξάρτηση με την Εγκληματολογία και το Ποινικό Δίκαιο). Αλλ' η άποψη αυτή ουδέποτε επικράτησε.

3. Μέσα στο πλαίσιο αυτών που αναπτύχθηκαν πιο πάνω μπορεί να οριστεί ως *Αντεγκληματική Πολιτική* (crime policy ή criminal policy, politique criminelle, Kriminalpolitik) το σύστημα των βασικών αρχών, που διέπουν την επιλογή από την Πολιτεία των κατευθύνσεων και τη λήψη των μέτρων, που υποδεικνύονται από την εγκληματολογική θεωρία, για την περιστολή του εγκλήματος στη μεγαλύτερη δυνατή έκταση.

Με το ίδιο περίπου πνεύμα γίνεται ενίοτε λόγος για «έλεγχο του εγκλήματος» (control of crime) ή για «κοινωνικό έλεγχο» του εγκλήματος (contrôle sociale) ή, πιο περιγραφικά, για «πρόληψη και έλεγχο του εγκλήματος» (crime prevention and control). Στην τρέχουσα εγκληματολογική γλώσσα μάλλον επικρατούν οι μιλιταριστικού χαρακτήρα όροι, όπως στρατηγική κατά του εγκλήματος, πόλεμος, πάταξη, μάχη ή αγώνας κατά του εγκλήματος ή γίνεται λόγος για οπλοστάσιο της πολιτείας, για καταπολέμηση του εγκλήματος κ.ά.ό. Αυτό που κρύβεται πίσω τους είναι προφανώς η διάθεση να τονιστεί η σημασία του προβλήματος και να εκφραστεί ο χαρακτήρας των κατ' αυτού μέτρων.

Τα μέτρα που επιλέγονται κατά τη χάραξη και την άσκηση της αντεγκληματικής πολιτικής στοχεύουν στην περιστολή του εγκλήματος είτε με την ανάπτυξη στο άτομο των κοινωνικών αναστολών, για τις οποίες έγινε λόγος

πιο πάνω, είτε με τη διαμόρφωση συνθηκών που παρεμποδίζουν ή και αποκλείουν την διάπραξη του εγκλήματος. Ακόμη, στην αντεγκληματική πολιτική εναπόκειται να πάρει τα μέτρα εκείνα που είναι αναγκαία στις περιπτώσεις αδράνειας, αποδυνάμωσης ή απόρριψης από το άτομο των κοινωνικών αναστολών.

Αν η κατά τα προηγούμενα επιλογή συγκεκριμένης κατεύθυνσης αντεγκληματικής πολιτικής δεν είναι ορθή ή αν τα μέτρα που θα παρθούν στο πλαίσió της δεν είναι τα κατάλληλα ή δεν εφαρμοστούν σωστά, τότε η συγκεκριμένη πολιτική δεν θα αποβεί αποτελεσματική ως προς τους στόχους της, δηλ. την περιστολή του εγκλήματος. Σε μια τέτοια περίπτωση επιβάλλεται η αναθεώρησή της· αλλά τούτο φαίνεται πως αποτελεί εγχείρημα ακόμη δυσκολότερο.

4. Δεν υπάρχει αμφιβολία για την ορθότητα της πολύ απλής και λογικής αρχής, που διατύπωσε στο χώρο αυτόν κατά τους νεότερους χρόνους ο *Beccaria*, ότι «είναι πιο χρήσιμο να προλαμβάνουμε τα εγκλήματα παρά να τα τιμωρούμε». Αλλά η πλήρης εφαρμογή της στην πράξη σωστά χαρακτηρίζεται από πολλούς ως ουτοπία, τουλάχιστον υπό τις σημερινές συνθήκες. Εξάλλου, εδραιώθηκε πια στις μέρες μας η πεποίθηση, ότι «δεν υπάρχει κοινωνία απαλλαγμένη από το έγκλημα, και έτσι ο κύριος στόχος της αντεγκληματικής πολιτικής δεν μπορεί να είναι η εξάλειψη του εγκλήματος αλλά μάλλον ο περιορισμός του εγκλήματος στα ελάχιστα δυνατά όρια» [Επιτροπής Υπουργών Σ.τ.Ε., Σύσταση Νο R (96) 8 «Αντεγκληματική πολιτική στην Ευρώπη σε μια εποχή αλλαγής»]. Έτσι, συχνά ο βασικός στόχος της αντεγκληματικής πολιτικής, δηλ. η περιστολή του εγκλήματος, εξειδικεύεται σε δύο κύριους ειδικότερους στόχους, εκείνον της *πρόληψης* (prevention) κι εκείνον της *καταστολής* (repression). Αλλ' όμως και σ' αυτήν την τελευταία περίπτωση αυτό που τελικά επιδιώκεται είναι η μελλοντική πρόληψη νέων εγκλημάτων, δηλ. η πρόληψη της υποτροπής. Μ' αυτό το πνεύμα γίνεται λόγος για: i) *Πρόληψη του εγκλήματος*, η οποία χαρακτηρίζεται ως *κοινωνική πρόληψη*, δεδομένου ότι επιδιώκεται με εξαφάνιση των κοινωνικών παραγόντων και συνθηκών που το προκαλούν ή οδηγούν στην εμφάνισή του· η ενλόγω κοινωνική πρόληψη του εγκλήματος επιδιώκεται είτε υποκειμενικά με κοινωνικοποίηση του ατόμου ή με ανάπτυξη σε κάθε άτομο αντικινήτρων (- *γενική πρόληψη*), είτε αντικειμενικά με τη μείωση των ευκαιριών διάπραξής του ή δυσχέρανσης του ίδιου του στόχου του εγκλήματος (- *περιστασιακή πρόληψη*) (τεχνική του *délict-obstacle, target hardening*). ii) *Καταστολή του εγκλήματος*, η οποία επιδιώκεται με παρέμβαση του ποινικού συστήματος μετά τη διάπραξή του με απώτερο στόχο την πρόληψή του στο μέλλον (- ειδική πρόληψη) (βλ. *Πλάτων*, Πρωταγόρας

324 β: «ο δε μετά λόγου επιχειρών κολάζειν ου του παρεληλυθότος ένεκα αδικήματος τιμωρείται –ου γαρ αν το γε πραχθέν αγέννητον θείη– αλλά του μέλλοντος χάριν, ίνα μη αύθις αδικήσει μήτε αυτός ούτος μήτε άλλος ο τούτον ιδών κολασθέντα... αποτροπήσ ουν ένεκα κολάζειν»).

Η θέση παράλληλων στόχων, όπως λ.χ. η βελτίωση του συστήματος ποινικής καταστολής, η αποκατάσταση της βλάβης που προκλήθηκε στο θύμα κ.ά., εξαρτώνται από παράγοντες για τους οποίους θα γίνει λόγος αλλού.

Για να μην υπάρξουν, ωστόσο, παρανοήσεις, θα πρέπει να διευκρινιστεί εδώ ότι η αντεγκληματική πολιτική δεν εξαντλείται σε μέτρα που υποδεικνύονται μόνον από την Εγκληματολογία. Υπάρχουν επίσης οι τομείς των άλλων συναφών επιστημονικών κλάδων, οι οποίοι προβαίνουν σε ανάλογες υποδείξεις προς την Πολιτεία για την αρτιότερη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής στο δικό τους χώρο, όπως λ.χ. από το Ουσιαστικό Ποινικό Δίκαιο για τη βελτίωση της ποινικής νομοθεσίας, από το Δικονομικό Ποινικό Δίκαιο για τη βελτίωση της οργάνωσης των ποινικών δικαστηρίων και της ποινικής διαδικασίας (ποινική πολιτική), από την Ανακριτική για την καλύτερη οργάνωση της ανάκρισης του εγκλήματος κ.ο.κ.

Είναι αυτονόητο, ότι ο κοινός στόχος και τα κοινά ενδιαφέροντα των εγκληματολογικών και των ποινικών κλάδων δίνουν πολλές ευκαιρίες για συνεργασία και κοινή δράση στο επίπεδο της αντεγκληματικής πολιτικής. Ενόψει αυτού του στόχου συνιστάται ιδιαίτερα [στα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης από την Επιτροπή Υπουργών: Σύσταση (96) 8] η δημιουργία είτε μιας μονάδας συντονισμού της αντεγκληματικής πολιτικής, ενταγμένης στην κεντρική κυβέρνηση, είτε μιας οριζόντιας διάρθρωσης για συνεργασία ανάμεσα στα αρμόδια όργανα.

Στις επόμενες παραγράφους εξετάζονται τα σημαντικότερα από τα ζητήματα που γεννιούνται σχετικά.

§ 2. ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

1. Όπως ήδη αναφέρθηκε, η αντεγκληματική πολιτική με την έννοια και το περιεχόμενο που προσδιορίστηκε πιο πάνω έχει πάρει κατά τα τελευταία χρόνια σημαντική έκταση. Τούτο οφείλεται στο γεγονός ότι έχει θέσει ποικίλους ειδικότερους στόχους, κινείται σε πολλά επίπεδα, γι αυτό και ασκείται από πολλούς φορείς, αναπτύσσεται προς διάφορες κατευθύνσεις. Από την άλλη μεριά, η αύξηση του ενδιαφέροντος των πολιτών για το πρόβλημα του εγκλήματος και ο σταθερά διογκούμενος φόβος θυματοποίησής τους λειτουρ-

γούν πειστικά προς τις κυβερνήσεις προς την κατεύθυνση της λήψης μέτρων στο πλαίσιο μιας αποτελεσματικής αντεγκληματικής πολιτικής. Ιδιαίτερα το τελευταίο τούτο γεγονός έφερε την αντεγκληματική πολιτική στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος διεθνών κυβερνητικών και μη οργανισμών, ένα ενδιαφέρον το οποίο στράφηκε κυρίως στο θέμα της αρτιότερης οργάνωσής της.

2. Σε μια ανασκόπηση των σύγχρονων τάσεων, που επικρατούν ενόλω ή ενμέρει, καθώς κι εκείνων που υποστηρίζονται και φαίνεται να προβληματίζουν θεωρητικούς και μη, ξεχωρίζουν οι παρακάτω βασικές κατευθύνσεις της σύγχρονης αντεγκληματικής πολιτικής:

- α. Η κοινωνική αντεγκληματική πολιτική.
- β. Η ποινική αντεγκληματική πολιτική.
- γ. Η αντεγκληματική πολιτική διαμέσου του εκσυγχρονισμού του συστήματος ποινικής καταστολής.
- δ. Η καταργητική τάση (abolitionismus).
- ε. Η αντεγκληματική πολιτική της αποκατάστασης της βλάβης του εγκλήματος (θυματολογική πολιτική).

Όπως προαναφέρθηκε, λόγω της αυτοτέλειας του αντικειμένου και της έκτασής τους καθεμιά από τις πιο πάνω κατευθύνσεις της αντεγκληματικής πολιτικής εξετάζεται στη συνέχεια σε ιδιαίτερη υποπαράγραφο.

§ 3. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (ANTE DELICTUM)

Βιβλιογραφία: Β. Παππά, Η γενική πρόληψις εν των ποινικώ δικαίω, Ποιν. Επιθ. 1970, σ. 345 επ., Κ. Σπινέλλη, Η γενική πρόληψη των εγκλημάτων, σειρά ΠΟΙΝΙΚΑ αρ. 11, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1982, Α. Τσήτσουρα, Η πρόληψις της εγκληματικότητας των ανηλίκων, στον τόμο ΕΠΑΘ, Μνημόσυνο Β. Καρατζά, Θεσσαλονίκη 1959, σ. 83 επ., J. Andenaes, General Prevention: Illussion or Reality? J. Crim. Law, Crimin. Pol. Scie. 1952, σ. 176 επ., Council of Europe, Prevention of Juvenile Delinquency, Collected Studies, Vol. XIX, Strasbourg 1982, του ίδιου, Organisation of Crime Prevention, Strasbourg 1988, M. Cousson et a., La planification et l'évaluation des projets en prévention du crime, Univ. Montréal, Quebec 1994, B. Hasenpusch, The Inter-Departmental Working Group «Crime Prevention Policy», στον τόμο Lower-Saxony Department of Justice, Examples of Criminology in Action, Hannover 1983, σ. 12 επ., P. Heblrecht – D. Duprez (eds), Les politiques de sécurité et de prévention en Europe, Déviance et Societé (Numéro Spéciale), Vol. 25, 2001, HE.U.N.I., Crime Prevention Strategies in Europe and North America, John Graham, No 18, Helsinki 1990, F. R. Germany, Federal Ministry, Prevention of Crime and Treatment of Offenders, Bonn 1985, Law Reform Commission of Canada, Fear of Punishment: Deterrence, Printing and Publishing, Suply and Services, Ottawa 1976, J. Pinatel, La prévention générale, Revue Scie. Crim. Dr. Pén. Comp. 1955, σ. 554 επ., C. Ray Jeffery, Crime Prevention through Environmental Design, Sage Publs, London 1977, Ph. Robert (dir.), Les politiques de prévention de la délinquance à l'aune de la recherche. Une Bilan international, éd. L'Harmattau, Paris 1991, H.-D. Schwind, Möglichkeiten

der präventiven Verbrechensbekämpfung (aus Kriminalpolitischer Sicht), Kriminologisches Bull. 2/1985, σ. 3 επ., *I. Waller - B. Welsh*, Πρόληψη της εγκληματικότητας, Ποιν. Δικ. 4/1979, σ. 371 επ.

Γίνεται λόγος για *κοινωνική* αντεγκληματική πολιτική, όταν αυτή αναπτύσσεται σε χώρους έξω από το ποινικό σύστημα και/ή με μέτρα όχι ποινικού χαρακτήρα (και, πάντως, δεν προϋποτίθεται η διάπραξη εγκλήματος). Ειδικότερα, η κοινωνική αντεγκληματική πολιτική υλοποιείται (μέσα από τη νομοθετική ή άλλη οδό) με την εφαρμογή κοινωνικού χαρακτήρα μέτρων, με αστυνομική επιτήρηση, με τη συμμετοχή του ίδιου του κοινού στην προστασία του οποίου στοχεύει η ενλόγω πολιτική. Από άλλη άποψη, ανάλογα με το τμήμα του πληθυσμού στο οποίο απευθύνεται και τη φύση των μέτρων που λαμβάνονται, η κοινωνική αντεγκληματική πολιτική διακρίνεται: i) σε *πρωτογενή* αν τα μέτρα απευθύνονται στο *σύνολο του πληθυσμού* και στοχεύουν γενικά στην εξάλειψη των παραγόντων ή των συνθηκών που θεωρείται ότι προκαλούν το έγκλημα· ii) σε *δευτερογενή* αν τα μέτρα αναφέρονται σε *ειδικές κατηγορίες κοινωνιών* οι οποίοι θεωρούνται υποκειμενικά ή αντικειμενικά αφηρημένα επικίνδυνοι (λ.χ. περιθωριακοί, τοξικομανείς, ανήλικοι, κάτοικοι υποβαθμισμένων συνοικιών κ.ά.)· iii) σε *τριτογενή* αν πρόκειται για μέτρα που επιβάλλονται σε *συγκεκριμένα άτομα*, τα οποία υπό συγκεκριμένες περιστάσεις κρίνονται «επικίνδυνα», ότι δηλ. βρίσκονται σε κατάσταση τέτοια που καθιστά πιθανή την από μέρους τους διάπραξη εγκλήματος στο άμεσο μέλλον.

1. Κοινωνικού χαρακτήρα κρατικά μέτρα

Η πρόληψη του εγκλήματος και η σταδιακή ελάττωση μέχρι την εξαφάνιση της εγκληματικότητας, ως κοινωνικών φαινομένων, με τη λήψη κοινωνικών μέτρων στηρίζεται θεωρητικά στην υπόθεση, ότι το έγκλημα οφείλεται σε κοινωνικά αίτια ή παράγοντες, καθώς και ότι σε τελευταία ανάλυση τούτο διαπράττεται κάτω από συγκεκριμένες κοινωνικές συνθήκες. Όπως ήδη αναπτύχθηκε πιο πάνω, τούτο αποτελεί βασική θέση της μαρξιστικής θεωρίας, αλλά και των περισσότερων από τις άλλες κοινωνιολογικές θεωρίες, όπως της οικολογικής σχολής του Σικάγου, της γαλλικής κοινωνιολογικής σχολής της Λυών κ.ά., καθώς επίσης και των μικτών θεωριών στο μέτρο που αποδίδουν το έγκλημα σε κοινωνικούς παράγοντες.

Η έκταση, ο ρυθμός και η ποιότητα υλοποίησης των προτάσεων για λήψη κοινωνικού χαρακτήρα μέτρων προς πρόληψη του εγκλήματος διαφέρουν από χώρα σε χώρα, εξαρτώμενες από τις αντιλήψεις που επικρατούν σ' αυτήν,

τη γενικότερη κοινωνική πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης και τις οικονομικές δυνατότητές της.

Από την ελληνική νομοθετική πρακτική μπορεί να μνημονευτούν εδώ τα ακόλουθα:

i) Πρωτογενή μέτρα κοινωνικής πολιτικής, που μπορεί να έχουν άμεση ή έμμεση σχέση με το επίπεδο ζωής κι έτσι να επηρεάζουν την εγκληματικότητα, λ.χ. μέτρα για την οικονομία, την απασχόληση, την παιδεία κλπ.

ii) Γενικότερα μέτρα κοινωνικής πολιτικής αναφορικά με κοινωνικά προβλήματα, που θεωρείται ότι επηρεάζουν πιο άμεσα την κίνηση της εγκληματικότητας, όπως λ.χ. μέτρα κατά του αλκοολισμού, μέτρα για τον περιορισμό της επαιτείας και της αλητείας (πάντως, στη χώρα μας, το έγκλημα της αλητείας αποεγκληματοποιήθηκε με το άρθρ. 1 παρ. 12 ν. 2207/94), μέτρα για την προστασία των ανηλίκων από την «φθοροποιό» επίδραση των τυχερών παιχνιδιών, του κινηματογράφου, του τύπου κ.ά.

iii) Ειδικότερα μέτρα εφαρμοζόμενα σε συγκεκριμένα άτομα που κρίνεται ότι βρίσκονται σε κίνδυνο να οδηγηθούν στο έγκλημα ή να το προκαλέσουν, όπως είναι μέτρα (από τον 19ο αιώνα) για τον περιορισμό της οργανωμένης ληστείας, μέτρα κατά «επικινδύνων» ψυχικά άρρωστων ατόμων, υπέρ ανηλίκων που βρίσκονται σε κίνδυνο «παρεκτροπής» (ηθικό κίνδυνο), μέτρα για τη βοήθεια των τοξικομανών κ.ά.

Το βασικό πρόβλημα του περιορισμού των πιο πάνω μέτρων μέσα στα όρια της αντεγκληματικής πολιτικής εξετάζεται στην αντίστοιχη παράγραφο.

2. Ο ρόλος της αστυνομίας στην πρόληψη του εγκλήματος

Βιβλιογραφία: Χ. Δημόπουλου, Η Αστυνομία και ο Αστυνομικός, σειρά ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ αρ. 13, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2000, Γ. Πανούση - Σ. Βιδάλη, Κείμενα για την Αστυνομία και την Αστυνόμευση, σειρά ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ αρ. 18, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001, Δ. Τρανλού-Τζανετάτου, Ιδιωτική Αστυνομία - Σύνταγμα και εργασιακές σχέσεις, στον τόμο Προσφορά στον Γ. Μιχαηλίδη-Νουάρο, Β', Αθήνα 1987, σ. 515 επ., C. Bronston, Σχέσεις Αστυνομίας και κοινού, μτφρ. Α. Κρανίτη, Αστυν. Επιθ. 1985, σ. 143 επ., Council of Europe, The police and the prevention of crime, Collected Studies, Vol. XVI, Strasbourg 1979, του ίδιου, Privatisation of Crime Control, Collected Studies, Vol. XXVII, Strasbourg 1990, European Journal on Criminal Policy and Research, Vol. 1, no 4, Police cooperation and private security, Kugler Publs. Amsterdam / New York 1993, A. Grant, The police. A police paper, Law Reform Commission of Canada, Study Paper, Ottawa 1983, M. Le Clère, La police, Que sais-je? P.U.F, Paris 1977, R. Lewis, A Force for the Future: The Role of the Police in the Next Ten Years, London 1976, P. Machlouzarides, The social aspect of the police work, Nicosia 1973, A. Pate, Experimenting with foot patrol. The Newark Experience, στον τόμο D. Rosenbaum, Community Crime Prevention. Does it work? Sage Publs, London

1986, *Revue Criminologie*, La police après 1984, Numéro Spéciale, Vol. XVII, C. Shearing, La sécurité privée au Canada: Quelques questions et réponses, *Revue Criminologie*, Vol. XVII, No 1, (Numéro Spéciale: La police après 1984), 1984, σ. 59 επ., P. Stenning - C. Shearing, Powers of private security personnel, Study paper prepared for the Law Reform Commission of Canada, Ottawa 1979, σ. 7 επ., J. Sullivan, Introduction to police science, Gregg Division / McGraw-Hill 1977, J. Susini, Contribution des polices urbaines au contrôle de la criminalité (aspects préventifs et rétroactifs), *Rev. Scie. Crim. Dr. Pén. Comp.* 1983, σ. 303 επ., *United Nations*, Symposium on the role of the police in the protection of human rights (The Hague, 14-25 April 1980), New York 1980.

Δ. Καψάσκη, Κυνηγοί του εγκλήματος, Scotland Yard, F.B.I., Sûreté Générale, Αθήνα 1953, A. Hall (ed.), The Crime Busters. The F.B.I., Scotland Yard, Interpol - The Story of Criminal Detection, Verdict Press, London 1976, R. Kessler, The F.B.I., Pocket Books, New York 1993, *L'Arma dei Carabinieri*, Les Carabiniers, Ente Editoriale (χ. χρον.).

Ο όρος «αστυνομία» έχει δύο έννοιες, την ουσιαστική και την τυπική. Με την ουσιαστική έννοια «αστυνομία» αποκαλείται η πολιτειακή εκείνη ενέργεια, η οποία αποβλέπει στην αποτροπή κάθε κινδύνου διατάραξης της δημόσιας τάξης. Με την τυπική έννοια, «αστυνομία» ή «αστυνομική δύναμη» ονομάζεται η δημόσια εκείνη υπηρεσία στην οποία είναι ανατεθειμένη από την Πολιτεία η άσκηση της πολιτειακής ενέργειας της αστυνομίας (αστυνόμησης). Κατά τα τελευταία χρόνια άρχισε να οργανώνεται και να προωθείται ιδιαίτερα η «ιδιωτική αστυνομία», δηλ. η ενέργεια που αποβλέπει στην αποτροπή κάθε κινδύνου προσβολής ιδιωτικών αγαθών, ασκείται από «ιδιώτες αστυνομικούς», με πρωτοβουλία και δαπάνη των φορέων-ιδιοκτητών των εν λόγω αγαθών. Παρόλο που η ανάπτυξη του θέματος της «ιδιωτικής αστυνόμησης» ανήκει στην επόμενη ενότητα (συμμετοχή του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική), γίνεται εδώ για λόγους ενότητας του αντικειμένου.

α) Η δημόσια αστυνομία

ι. Όπως προαναφέρθηκε, το έργο της αποτροπής κάθε κινδύνου διατάραξης της δημόσιας τάξης, συνεπώς και η αποτροπή της διάπραξης εγκλημάτων, είναι ανατεθειμένο στην αποκαλούμενη «διοικητική αστυνομία». Το έργο αυτό ασκείται κυρίως με περιπολίες στους δρόμους, επιτήρηση χώρων ή εγκαταστάσεων που παρέχουν ευκαιρίες για τη διάπραξη εγκλημάτων, καθώς επίσης και εκδηλώσεων που προσφέρονται προς τούτο. Ο κατά τα προηγούμενα προληπτικός/αποτρεπτικός ρόλος της αστυνομίας φέρει, συνεπώς, το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα κυρίως με τη δημόσια «παρουσία» της αστυνομικής δύναμης. Γι αυτό το λόγο, μάλιστα, θεωρείται αποτελεσματικότερη η αστυνόμηση με πεζούς αστυνομικούς που περιπολούν στο πεζοδρόμιο, παρά

με μηχανοκίνητα μέσα τα οποία εύλογα καλύπτουν μεγάλες περιοχές κι έτσι κατ' ανάγκη προσπερνούν τις κρίσιμες συνθήκες (φυσικά αυτά τα τελευταία είναι αποτελεσματικότερα στον κατασταλτικό τους ρόλο, λόγω της «άμεσης επέμβασής» τους αλλά τότε είναι συνήθως αργά, αφού το έγκλημα έχει ήδη τελεστεί).

Το γεγονός ότι η αστυνομική δύναμη στα μεν απολυταρχικά καθεστώτα αποτελεί για τους πολίτες τον προστατευτικό μηχανισμό του καθεστώτος, στα δε δημοκρατικά καθεστώτα αποτελεί και πάλι το κύριο όργανο εξαναγκασμού στις επιταγές της όποιας εξουσίας, έχει δημιουργήσει σε πλατεία τμήματα του πληθυσμού δυσπιστία, επιφυλακτικότητα ή και φόβο απέναντί της. Τα συναισθήματα αυτά δυσχεραίνουν σε μεγάλο βαθμό την άσκηση του αντεγκληματικού ρόλου της. Άλλωστε, στις περισσότερες περιπτώσεις ο πολίτης είναι αυτός που όταν κινδυνεύει ο ίδιος ή τα αγαθά του πρέπει να ζητήσει την αστυνομική προστασία. Γι αυτό το λόγο σημαντικές προσπάθειες καταβάλλονται για την αποκατάσταση ενός κλίματος συνεργασίας αστυνομίας και πολίτη, για μια αστυνομία παραδεκτή από τους πολίτες.

Εκτός του πιο πάνω ρόλου της αστυνομίας, που ασκείται άμεσα από τη δική της δραστηριότητα, σημαντική βοήθεια προσφέρεται έμμεσα με την παροχή συμβουλών προς τους πολίτες για την από μέρους τους λήψη μέτρων αποτροπής του εγκλήματος (όταν φεύγουν σε διακοπές, όταν υφίστανται επίθεση κλπ.).

Ο προληπτικός/αποτρεπτικός ρόλος της αστυνομίας δημιουργεί, ωστόσο, κατ' ανάγκη προβλήματα προστασίας των ατομικών ελευθεριών απέναντί της. Από αυτή την άποψη έχει αποτελέσει αντικείμενο του ενδιαφέροντος διεθνών και μη οργανισμών. Αλλά γι αυτό το θέμα γίνεται ειδικότερα λόγος στην παράγραφο για τα όρια της αντεγκληματικής πολιτικής.

ii. Στην Ελλάδα η οργάνωση του αντεγκληματικού ρόλου της αστυνομίας προβλέφθηκε στο ν. 1481/1984 «Οργανισμός Υπουργείου Δημόσιας Τάξης», όπως τροποποιήθηκε από το ν. 1590/1986.

Κατά την Εισηγητική Έκθεση του ν. 1590/1986 στόχος του υπήρξε η διαμόρφωση μιας Αστυνομίας, η οποία:

- δεν θα ιδιοποιείται καμιά κοινωνική τάξη ούτε κανένα κόμμα·
- θα παρέχει σύγχρονες υπηρεσίες προς το κοινωνικό σύνολο·
- από μέσο κατασταλτικής κρατικής εξουσίας θα μετατρέπεται σε υπηρεσία κοινωνικής προσφοράς και στήριξης της λαϊκής κυριαρχίας.

Ειδικά, για την άσκηση του κοινωνικού ρόλου της ως αντεγκληματικού μηχανισμού, προβλέφθηκε ίδρυση «Κλάδου αστυνομίας ασφάλειας» με αποστολή την πρόληψη (και καταστολή) του εγκλήματος, στον οποίο ανήκει η

«Διεύθυνση δημόσιας ασφάλειας». Στην άσκηση αυτής της τελευταίας ανήκει αφενός η φροντίδα για την πρόληψη του κοινού εγκλήματος και αφετέρου η επιτήρηση και ο έλεγχος των τόπων όπου συχνάζουν οι ύποπτοι διάπραξης κοινών εγκλημάτων (άρθρ. 5 ν. 1481/1984). Θέματα «πρόληψης του εγκλήματος» μπορεί να ρυθμίζονται και με αστυνομικές διατάξεις (άρθρ. 12 παρ. 3 ν. 1481/1984).

Η ζυγοστάθμιση αφενός των επαγγελιών της Εισηγητικής Έκθεσης του ν. 1590/1986 και του συνόλου των 67 άρθρων του ν. 1481/1984, που καταλαμβάνουν είκοσι δύο μεγάλης έκτασης σελίδες του ΚΝοΒ, και αφετέρου των διατάξεων που διατέθηκαν για τον κοινωνικό ρόλο της Ελληνικής Αστυνομίας, όπως προαναφέρθηκαν, δείχνει ότι το μερίδιο αυτού του τελευταίου ήταν ελάχιστο.

Για τη βελτίωση, πάντως, γενικότερα του ρόλου της Ελληνικής Αστυνομίας, δημιουργήθηκε ανεξάρτητο Αρχηγείο της ΕΛΑΣ με το ν. 2800 της 29.2.2000 για την «Αναδιάρθρωση Υπηρεσιών Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, Σύσταση Αρχηγείου Ελληνικής Αστυνομίας και άλλες διατάξεις» (άρθρ. 11 π.).

β) Η ιδιωτική αστυνόμευση

ι) Η ιδιωτική αστυνόμευση, δηλ. η ενέργεια που αποβλέπει στη διαφύλαξη από τον κίνδυνο προσβολής ιδιωτικών αγαθών, η οποία ασκείται από ιδιώτες με πρωτοβουλία και δαπάνη των ιδιωτών φορέων-ιδιοκτητών των εν λόγω ιδιωτικών αγαθών, δεν είναι ούτε άγνωστη ούτε νέα ιδέα. Τέτοιο έργο ιδιωτικής αστυνόμευσης επιτελούν ως σήμερα λ.χ. οι φύλακες εργοστασίων, Τραπεζών, οι θυρωροί πολυκατοικιών κ.ά. Η αστυνόμευση αυτού του τύπου αποκαλείται συνήθως «εσωτερική ασφάλεια» (*sécurité interne, inhouse security*), ο δε δεσμός που συνδέει τους φύλακες με τους φυλασσόμενους είναι η υπαλληλική σχέση.

Κατά τα τελευταία χρόνια, ωστόσο, έκαναν την εμφάνισή τους μεγάλες εταιρίες, οι οποίες μάλιστα αναπτύχθηκαν με τόσο ταχύ ρυθμό ώστε γίνεται λόγος για «βιομηχανία ιδιωτικής προστασίας» και οι οποίες χαρακτηρίζονται από το γεγονός, ότι:

1. προσφέρουν τις υπηρεσίες τους με μορφή σύμβασης έργου (συμβόλαιο προστασίας - *contract security*).
2. διαθέτουν ειδικό προσωπικό ασφάλειας/επιτήρησης, στο οποίο καλλιεργείται στρατοκρατικό πνεύμα (ειδική εκπαίδευση, ομοιόμορφη στολή με καπέλα, με ειδικά σήματα στους βραχίονες, στα πέτα, στα καπέλα κ.ά.).

3. διαθέτουν σύγχρονο τεχνολογικό και μηχανικό εξοπλισμό για την αντιμετώπιση των αναγκών του επαγγέλματός τους:

4. κρύβονται πίσω από ξενόγλωσσους τίτλους σχεδόν αποκλειστικά αγγλικούς, προφανώς για να θυμίζουν κινηματογραφικούς ήρωες-ντεντέκτιβς, γκάγκστερς, Σικάγο κλπ.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, ότι η λειτουργία τέτοιων εταιριών αστυνόμευσης προσφέρει μεγαλύτερη προστασία - ασφάλεια στα αγαθά εκείνων που προσφεύγουν στις υπηρεσίες τους, η παρουσία τους αμβλύνει το φόβο του εγκλήματος και συνεπώς γενικότερα συμβάλλουν στην πρόληψη και αποτροπή του εγκλήματος. Τα προβλήματα, όμως, τα οποία δημιουργεί η ύπαρξή τους είναι πολύ περισσότερα:

αα. Είναι αδύνατος ο έλεγχος και ο περιορισμός της δραστηριότητάς τους μέσα σε νόμιμα πλαίσια για το σεβασμό των ατομικών ελευθεριών (σε περιπτώσεις παρακολούθησεων ατόμων, μαγνητοφωνήσεων συνδιαλέξεων, τηλεφωτογραφήσεων κλπ.).

ββ. Η λογική της ύπαρξής τους είναι ασυμβίβαστη προς τη λογική της σύγχρονης κρατικής οργάνωσης: ο πολίτης πληρώνει φόρους για να απολαμβάνει την προστασία της κρατικής αστυνομίας· η ύπαρξή τους προϋποθέτει, άρα αποτελεί απόδειξη της αδιαφορίας ή της ανικανότητας της κρατικής αστυνομίας να τον προστατεύσει· η μέχρι τώρα παράνομη «πώληση» προστασίας ήδη νομιμοποιείται. Βέβαια, η άλλοτε παράνομη «πώληση» προστασίας ήταν εξαναγκασμένη από το φόβο του «νονού» του υπο-κόσμου· αλλά τώρα θα είναι εξαναγκασμένη από την ανάγκη του «νονού» του υπερ-κόσμου.

γγ. Η ανέλεγκτη αύξηση του προσωπικού τους (ήδη παρόμοια εταιρία διαφημίζει ότι διαθέτει προσωπικό 25.000 ανδρών) και ο μεταξύ τους αναπόφευκτος ανταγωνισμός θα εξαφανίσει τις μικρές -προσωπικές εταιρίες και θα οδηγήσει στην επικράτηση γιγάντων- πολυεθνικών οργανισμών, με στρατοκρατική οργάνωση και εξοπλισμό (δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι «κίνδυνοι» που αντιμετωπίζουν τα μέλη τους θα δικαιολογήσουν σύντομα τον εφοδιασμό τους με πυροβόλα όπλα. Ήδη, τούτο επιτρέπεται όταν τους ανατίθεται η φύλαξη δημόσιων κ.ά.ο. καταστημάτων ή υπηρεσιών). Θα πρόκειται, συνεπώς, στην κυριολεξία για «ιδιωτικές αστυνομίες». Κι εφόσον πρόκειται για ιδιωτικές επιχειρήσεις, τίποτε δεν αποκλείει να μεταβιβάζονται σε όποιον προσφέρει τα περισσότερα, όπως π.χ. οι ποδοσφαιρικές Π.Α.Ε. (!)

δδ. Η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων των εν λόγω εταιριών στηρίζεται στο φόβο θυματοποίησης του πολίτη, γι αυτό και άμεσα στις διαφημίσεις τους ή έμμεσα με άρθρα στον τύπο καλλιεργούν το φόβο του εγκλήματος, με τις συνέπειες που αναφέρθηκαν πιο πάνω στην αντίστοιχη παράγραφο.

εε. Η δραστηριότητά τους θα αυξήσει την κοινωνική αδικία, διότι οι προνομιούχες περιοχές και τα αγαθά των ευπόρων θα προστατεύονται κατά του εγκλήματος περισσότερο από ό,τι εκείνα των λιγότερο προνομιούχων πολιτών. Αντίστοιχα, θα υπάρξει μια μετακύλιση της εγκληματικότητας από τον κοινωνικό χώρο των ευποροτέρων (που θα φυλάσσεται καλύτερα) προς τον κοινωνικό χώρο των ολιγότερο ευπόρων τάξεων.

στστ. Η πιο πάνω (υπό εε) «κοινωνική αδικία», που επισημάνθηκε από την Επιτροπή Υπουργών των κρατών-μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, επαυξάνεται από το γεγονός, ότι το κόστος της προστασίας των ευποροτέρων που τη χρειάζονται, μετατίθεται στους ώμους εκείνων στους οποίους δεν προσφέρεται. Τούτο γίνεται με την αύξηση των τιμών των προϊόντων που παράγονται ή των αμοιβών των υπηρεσιών που προσφέρονται (από τους φυλασσομένους) προς το κοινό.

Παρά τα προηγούμενα προβλήματα ο αριθμός και η δραστηριότητα τέτοιων εταιριών αυξάνονται, γεγονός που αποδίδεται σε δύο κυρίως λόγους: πρώτον, στον περιορισμό των κονδυλίων που διατίθενται από το κράτος για τη δημόσια αστυνομία· δεύτερον, στη διάλυση της πλάνης για το ρόλο της δημόσιας αστυνομίας ως αποτελεσματικού μηχανισμού πρόληψης του εγκλήματος και του κοινωνικού ελέγχου. Στους λόγους αυτούς θα μπορούσε να προστεθούν: τρίτον, η διάθεση μεγάλων αστυνομικών δυνάμεων σε έργα που δεν έχουν σχέση με την πρόληψη του κοινού εγκλήματος (λ.χ. ασφάλεια υψηλών προσώπων, προστασία του περιβάλλοντος, έλεγχος της αγοράς κ.ά.ό.)· τέταρτον, κάποια όχι πάντα φανερά εκδηλούμενη δυσανεμία των ίδιων των αστυνομικών για την ανάθεση σ' αυτούς καθηκόντων ανιαρών ή επικινδύνων για τους ίδιους (λ.χ. επιτήρηση ποδοσφαιρικών αγώνων, πολιτικών διαδηλώσεων, φύλαξη σωφρονιστικών καταστημάτων κ.ά.).

Ενόψει παρόμοιων προβλημάτων και της κατάστασης που ήδη δημιουργήθηκε, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης στη Σύσταση Νο R (87) 19 με αντικείμενο την οργάνωση της πρόληψης του εγκλήματος υπόδειξε τη λήψη ειδικών μέτρων για τη λειτουργία τέτοιων εταιριών ιδιωτικής αστυνόμευσης - παροχής προστασίας (όπως κατάρτιση κανονισμών για τη λήψη άδειας, περιοδική θεώρηση και τακτικό έλεγχο της λειτουργίας τους από δημόσιες αρχές, συγκεκριμένα προσόντα του προσωπικού τους, όπως βασικές γνώσεις του ποινικού δικαίου, των δικαιωμάτων, υποχρεώσεων και καθηκόντων τους, του τρόπου συμπεριφοράς τους προς το κοινό κλπ., ενθάρρυνση τέτοιων σχέσεων με την αστυνομία, που να τη βοηθούν στο έργο της κ.ά.), ώστε οι ενλόγω εταιρίες να μη λειτουργούν ανέλεγκτα.

ii) Η εμφάνιση «ιδιωτικής αστυνομίας» στην Ελλάδα είναι παλιότερη απ'

όσο θα περίμενε κάποιος. Λ.χ., εδώ και αρκετά χρόνια, ανακοινώθηκε στον ημερήσιο τύπο ότι όχι μόνον ιδιωτικές επιχειρήσεις και Τράπεζες αλλά και τα αεροσκάφη της Ολυμπιακής Αεροπορίας θα επιτηρούνται από ιδιωτική εταιρία αστυνόμευσης. Η νομοθετική δυνατότητα για κάτι τέτοιο δόθηκε με το άρθρ. 19 του ν. 1339/1983, το οποίο επέτρεψε την πρόσληψη ιδιωτών «για τις ανάγκες ασφάλειας ή φρούρησης οποιασδήποτε εγκατάστασης ή χώρων Ν.Π.Δ.Δ., οργανισμών κοινής ωφέλειας και επιχειρήσεων, καθώς και για τη συνοδεία χρηματαποστολών αυτών... με δαπάνη των ίδιων των Ν.Π.Δ.Δ., οργανισμών και επιχειρήσεων». Πρόκειται δηλ. για προσωπικό «εσωτερικής ασφάλειας» (με την έννοια που προαναφέρθηκε). (Το ν. 1339/1983 ακολούθησε προς εκτέλεση η Απόφ. 18746 Φ 509.51/23α Υπ. Δημ. Τάξης - ΦΕΚ Β' 744/22.10.84).

Για τις «ιδιωτικές επιχειρήσεις πληροφοριών» πρόβλεψε το άρθρ. 12 του ν. 1481/1984, κατά το οποίο «με προεδρικά διατάγματα, που εκδίδονται με πρόταση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης, ρυθμίζονται θέματα που αφορούν α)... β) Τις προϋποθέσεις χορήγησης αδειών λειτουργίας ιδιωτικών επιχειρήσεων πληροφοριών (ντεντέκτιβς) καθώς και τα προσόντα και τις υποχρεώσεις των διευθυντών και των υπαλλήλων αυτών των επιχειρήσεων».

Τελικά, οι όροι και οι προϋποθέσεις της λειτουργίας «ιδιωτικών επιχειρήσεων παροχής υπηρεσιών ασφαλείας» καθορίζονται στο ν. 2518/21.9.1997, κατά τον οποίο (άρθρ. 1) ως επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας θεωρούνται οι ιδιωτικές επιχειρήσεις, ατομικές ή εταιρικές, οι οποίες παρέχουν σε τρίτους μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες υπηρεσίες:

- α) Επιτήρηση ή φύλαξη κινητών και ακινήτων περιουσιακών αγαθών και εγκαταστάσεων.
- β) Προστασία φυσικών προσώπων.
- γ) Προστασία θεαμάτων, εκθέσεων, συνεδρίων, διαγωνισμών και αθλητικών εκδηλώσεων.
- δ) Ασφαλή μεταφορά χρημάτων, αξιών και πολύτιμων αντικειμένων.
- ε) Εγκατάσταση, συντήρηση και παρακολούθηση λειτουργίας μηχανημάτων και συστημάτων ασφαλείας και συναγερμού, εκτός αυτών που τοποθετούνται σε αυτοκίνητα.
- στ) Εκμετάλλευση κέντρων λήψης ελέγχου και διαβίβασης σημάτων συναγερμού.
- ζ) Έλεγχο με ειδικά μηχανήματα επιβατών και αποσκευών στους χώρους των αεροδρομίων και λιμένων, κατόπιν αδείας της αρμόδιας αστυνομικής ή λιμενικής αρχής.
- η) Εκπόνηση μελετών και σχεδιασμό συστημάτων ασφαλείας.

Οι ιδιωτικές επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών ασφαλείας, όπως οι πιο πάνω, πρέπει να κατέχουν ειδική άδεια λειτουργίας, η οποία εκδίδεται από τον Αρχηγό (!) της Ελληνικής Αστυνομίας, εφόσον συγκεντρώνουν ορισμένες προϋποθέσεις (άρθρ. 2 ν. 2518/1997).

3. Η συμμετοχή του κοινού στην πρόληψη του εγκλήματος

Βιβλιογραφία: *Ελληνικής Εταιρείας Θυματολογίας*, Η συμβολή της τοπικής αυτοδιοίκησης στην πρόληψη της θυματοποίησης από το έγκλημα, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1997, *Χ. Ζαραφωνίτου*, Πρόληψη της Εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο. Οι σύγχρονες τάσεις της εγκληματολογικής έρευνας, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 2003, *Ι. Καμπανάκη*, Κοινωνική αστυνόμευση, Αστ. Επιθ. 1999, σ. 616 επ., *Γ. Πανούση*, Έγκλημα και τοπική κοινωνία, ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΑ 1, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα/Κομοτηνή 1993, *του ίδιου*, Τοπική κοινωνία και κοινωνική αστυνόμευση, Αστ. Επιθ. 1999, σ. 684 επ., *Θ. Παπαθεοδώρου*, Τα Τοπικά Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας, Αστ. Επιθ. 2001, σ. 12 επ., *Α. Τσήτσουρα*, Η συμμετοχή του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική, Ελλ. Επιθ. Εγκλ. 1/1988, σ. 35 επ., *Council of Europe*, Participation of the public in crime policy, Strasbourg 1984, *W. Geller*, Local Government Police Management, 3rd ed., International City Management Association 1991, *A. C. German*, Community Policing: An assessment, J. Crim. Law, Crimin. Pol. Scie., Vol. 60, 1959, σ. 89 επ., *M. Marcus*, Un outil pour la politique criminelle: les conseils communaux de prévention, Rev. Scie. Crim. Dr. Pén. Comp. 1984, σ. 47 επ., *J. MacElroy - C. Cosgrove - S. Sadd*, Community Policing. The CPOP in New York, Sage Publs, Newbury Park - London - New Delhi 1993, *H. Pfenninger*, Η συνεργασία του κοινού εν τη πάλη κατά του εγκλήματος, Σωφρ. Επιθ. Ζ', 1954, σ. 106 επ., *L. Radelet - D. Carter*, The Police and the Community, 5th ed., MacMillan College Publ., New York - Toronto 1994, *M. Reising - R. Parks*, Can Community Policing Help the Truly Disadvantaged? Crime and Delinquency, Vol. 50, 2004, σ. 139 επ., *D. Rosenbaum*, Community Crime Prevention, Sage Publs, London 1987, *J. Ryan*, Community Policing, στον τόμο A. Roberts, Critical Issues in Crime and Justice, Sage Publs, London - New Delhi 1994, σ. 127 επ., *J. Verin*, La participation du public à la justice pénale et à la prévention du crime, Rev. Scie. Crim. 1981, σ. 417 επ., *A. Vitu*, La collaboration des personnes privées à l'administration de la justice criminelle française, Rev. Scie. Crim. 1955, σ. 675 επ., *H. Zahedi*, Participation of the public in the prevention and control of crime and delinquency, στο U.N., Fourth U.N. Congress on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders (Kyoto 17-26 Aug. 1970), New York 1971, σ. 13 επ.

α. Η συζήτηση του προβλήματος

Η συμμετοχή του κοινού στην καταπολέμηση ενγένει (πρόληψη και καταστολή) του εγκλήματος αποτελεί επίσης αρκετά γνωστή από παλιά τακτική της αντεγκληματικής πολιτικής. Θεωρούμενη γενικά ως έκφραση των γενικών υποχρεώσεων του πολίτη, επιδιώκεται (λ.χ. στη χώρα μας) άλλοτε χαρακτηριζόμενη ως καθήκον κι άλλοτε επιβαλλόμενη με απειλή ποινής (π.χ. άρθρ. 232 Π.Κ.: «Παρασιώπηση εγκλημάτων» κ.ά.). Τον ίδιο προσανατολι-

σμό έχουν θεσμοί, όπως της αμοιβής για παροχή πληροφοριών προς «εξιχνίαση σοβαρών εγκλημάτων και αποκάλυψη και σύλληψη των δραστών των εγκλημάτων αυτών», της πολιτικής αγωγής στην ποινική διαδικασία, της υποχρέωσης συνδρομής στο θύμα εγκλήματος (άρθρ. 43 παρ. 2 ν. 2696/1999 «Κύρωση Κ.Ο.Κ.») κλπ.

Οι πιο πάνω θεσμοί εξαναγκαστής –κατά το μάλλον ή ήττον– συνδρομής του πολίτη, ήδη επιδιώκεται να συμπληρωθούν με νέες μορφές συνεργασίας, μάλλον εκούσιας και συνειδητής ως κοινωνικής υποχρέωσης, χωρίς δέλεαρ ή εξαναγκασμό. Η τακτική αυτή στηρίζεται στην τώρα τελευταία όλο και περισσότερο έντονα υποστηριζόμενη άποψη, ότι το κοινόν πρέπει να εκπαιδευτεί και να συνειδητοποιήσει ότι είναι πρωταρχικά υπεύθυνο για τη δική του ασφάλεια ή τουλάχιστον «συνυπεύθυνο». Βέβαια, η συμμετοχή και συνεργασία του κοινού στα διάφορα επίπεδα λειτουργίας του αντεγκληματικού μηχανισμού, όπως περίπου διαγράφεται στη Σύσταση Νο R (83) 7 «για τη συμμετοχή του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική» (της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης), εκδηλούμενη με το πνεύμα της ενεργού συμμετοχής του στην κοινωνική ζωή, δεν προκαλεί κατ' αρχήν αντιρρήσεις. Κι αν ακόμη προκύψουν τέτοιες αντιρρήσεις, μπορούν ίσως να ξεπεραστούν μέσα από τη συμμετοχή των κοινοτικών φορέων στα διάφορα εθνικά, περιφερειακά, δημοτικά κ.ά. «Συμβούλια Πρόληψης της Εγκληματικότητας», που προωθούνται τελευταία (π.χ. στη χώρα μας με το ν. 1738/1987 και πιο πρόσφατα με το ν. 2713/1999, για τους οποίους γίνεται εκτενέστερα λόγος πιο κάτω). Τα ερωτηματικά που γεννιούνται, ωστόσο, αναφέρονται αφενός στο περιεχόμενο του ρόλου που θα παίζει η αστυνομία μέσα στον κρατικό μηχανισμό και αφετέρου στην έκταση και τις συνέπειες της συνδρομής του κοινού στην αντιμετώπιση του εγκλήματος. Η ιδέα που υποστηρίζεται, ότι «υπάρχει πραγματικά επείγουσα ανάγκη για ένα κοινό μέτωπο από άγρυπνους και συνεργάσιμους πολίτες, ειδικευμένους στη δίωξη του εγκλήματος αστυνομικούς και υπεύθυνους πολιτικούς...», ανατρέπει την παραδοσιακή εικόνα του πολίτη που κοιμάται ήσυχος στο κρεβάτι του, γιατί στο δρόμο ξαγρυπνά ο «φρουρός του νόμου και της τάξης» αστυνομικός. Η νέα εικόνα, που φτιάχνεται λίγο λίγο, είναι του πολίτη που ξαγρυπνά στο σπίτι του, στο κατάστημά του, στη γειτονιά του για τη διαφύλαξη των αγαθών του, ενώ η αστυνομία ρυθμίζει την κυκλοφορία, υπηρετεί τον τουρισμό, προστατεύει «κνηλούς ξένους» ή –χειρότερα– επιτηρεί πορείες ή διαδηλώσεις, γεγονός που δικαιολογημένα της προσδίδει κάποτε το χαρακτήρα παραστρατιωτικής οργάνωσης. Πραγματικά, άρχισαν ήδη να εμφανίζονται σε όλο και περισσότερες χώρες διάφορα προγράμματα κοινοτικής αντεγκληματικής πρόληψης, στηριζόμενα δηλ. στην αστυνό-

μευση από ιδιώτες είτε σε επίπεδο γειτονιάς (π.χ. Neighborhood Foot Patrol), με ειδικότερο στόχο την προστασία των σπιτιών από διαρρήκτες, είτε σε επίπεδο πόλης (City-wide Community Crime Prevention).

Αναμφίβολα, η ενεργοποίηση του κοινού προσφέρει σημαντική βοήθεια στην πρόληψη του εγκλήματος. Ταυτόχρονα, ωστόσο, μπορεί να προκαλέσει υπέρμετρη αύξηση του φόβου θυματοποίησης και μείωση του συναισθήματος της δημόσιας ασφάλειας, αφού εύλογα μπορεί να ερμηνευτεί ως αδυναμία της αστυνομίας να προσφέρει την προστασία από το έγκλημα, που για κάθε πολίτη είναι ο πρωταρχικός λόγος της ύπαρξής της.

Από την άλλη μεριά, υπάρχει πάντα ο κίνδυνος η ανάθεση καθηκόντων «επιτήρησης», «φύλαξης» κλπ. σε ιδιώτες να υπερεκτιμηθεί από μέρους αυτών των τελευταίων και με την πεποίθηση ότι η Πολιτεία τους ανέθεσε δημόσιο λειτουργήμα να παρασυρθούν σε παραβιάσεις συνταγματικά κατοχυρωμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή και σε χειρότερες αντιδράσεις.

Η εξεύρεση ιδιωτών, που θα προσφερθούν εθελοντικά να διαθέσουν τον ελεύθερο χρόνο τους για μεγάλες περιόδους για συμμετοχή σε ανάλογα προγράμματα, αποτελεί άλλο ένα σημαντικό πρόβλημα.

β. Η οργάνωση της συμμετοχής του κοινού στην πρόληψη του εγκλήματος

αα. Η ενεργός συμμετοχή του κοινού τόσο στη χάραξη όσο και στην άσκηση της αντεγκληματικής πολιτικής είναι αναμφισβήτητα σήμερα ουσιώδης όρος για την επίτευξη των στόχων της. Τούτο είναι από μόνο του φανερό, διότι το κοινό:

1. είναι αυτό που στην ουσία διαμορφώνει και τελικά οργανώνει τη μορφή και το ρυθμό της κοινωνικής συμβίωσης, μέσα στην οποία εκδηλώνεται η εγκληματική δραστηριότητα, και συνεπώς είναι αυτό που *μπορεί να την αναδιοργανώσει*, έτσι ώστε να μην υπάρχουν εγκληματογόνες συνθήκες·

2. βρίσκεται κατά κανόνα ή μπορεί να βρίσκεται σε κάθε τόπο και σε κάθε χρόνο, συνεπώς έχει τις *ευκαιρίες* να προλαβαίνει κάθε έγκλημα πριν τούτο εκδηλωθεί·

3. είναι αυτό από το οποίο προέρχονται τα θύματα, ουσιαστικά ταυτίζεται με το σύνολο των υποψηφίων θυμάτων, συνεπώς έχει άμεσο *συμφέρον* να προλαβαίνει το έγκλημα.

Από παρόμοιες σκέψεις ξεκίνησε πολύ ενωρίς το ενδιαφέρον για συζήτηση και διερεύνηση του θέματος, τόσο από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών όσο και από το Συμβούλιο της Ευρώπης.

ββ. Από τη συζήτηση του θέματος φάνηκε ότι ο ρόλος του κοινού στην

υλοποίηση των στόχων της αντεγκληματικής πολιτικής δεν περιορίζεται μόνο στο πεδίο της πρόληψης αλλ' επεκτείνεται και στα στάδια της καταστολής (λ.χ. της ποινικής δίωξης, με το θεσμό της μήνυσης κ.ά.), της εκδίκασης του εγκλήματος (με την ιδιότητα του λαϊκού δικαστή, του μάρτυρα κ.ά.), της έκτισης των ποινών (με την ιδιότητα των επισκεπτών φυλακών κ.ά.), της μετασφρονιστικής μεταχείρισης (για την αποκατάσταση και ένταξη των καταδίκων μετά την αποφυλάκισή τους κλπ.) και της αποκατάστασης της βλάβης του θύματος. Αλλ' η συμμετοχή του κοινού στο στάδιο της πρόληψης του εγκλήματος είναι η σημαντικότερη προσφορά του στην κατάστροψη και πραγμάτωση της αντεγκληματικής πολιτικής. Αυτό που απομένει για έρευνα και μελέτη είναι οι τρόποι υλοποίησής της, οι οποίοι βέβαια διαφέρουν ανάλογα με τα πολιτικά συστήματα, την οικονομική οργάνωση και δυνατότητα, τις πολιτιστικές παραδόσεις κλπ., που είναι διαφορετικές από χώρα σε χώρα, στην Ασία, στην Αφρική, στην Αμερική, στην Ευρώπη, άλλες στην ανατολική άλλες στη δυτική Ευρώπη.

Μια ταξινόμηση των διαφόρων τρόπων και μορφών υλοποίησης της συμμετοχής του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική παρουσιάζει τα ακόλουθα τέσσερα σημεία γύρω από τα οποία στρέφονται:

i. Ενημέρωση και πληροφόρηση του κοινού πάνω στο ρόλο που καλείται να διαδραματίσει. Στόχος τους πρέπει να είναι το ξεπέραςμα της αδιαφορίας, που σε κάποιες περιπτώσεις φθάνει ως την εχθρική διάθεση απέναντι στα μέτρα της αντεγκληματικής πολιτικής και τους φορείς της, συχνά εξαιτίας της άγνοιάς του για το αληθινό περιεχόμενο και τους επιδιωκόμενους στόχους της. Η αστυνομία, ο τύπος, οι ασφαλιστικές εταιρίες, διάφοροι συμβουλευτικοί σταθμοί, θα πρέπει να συνιστούν την επαγρύπνηση τόσο για τα προγράμματα πρόληψης/αποτροπής του εγκλήματος όσο και για τις περιπτώσεις της πρόληψης εγκλημάτων είτε κατά των ίδιων (πρόληψη θυματοποίησης) είτε κατά τρίτων (ενδιαφέρον για τον γείτονα, επιτήρηση της γειτονιάς κ.ά.).

ii. Ενεργός ανάμειξη του κοινού σε εθνικό, δημοτικό ή κοινοτικό επίπεδο, σε επίπεδο γειτονιάς αλλά και στην καθημερινή ιδιωτική δραστηριότητα των κοινωνιών [λ.χ. οι επιχειρήσεις να δίνουν την ευκαιρία της επαγγελματικής ένταξης σε νέους με προβλήματα συμπεριφοράς, σε περιθωριακούς ή σε πρώην καταδίκους, οι δάσκαλοι να ενημερώνουν τους μαθητές στα σχολεία, κοινωνικές οργανώσεις όπως οι Χ.Α.Ν. και οι προσκοπικές ομάδες να οργανώνουν σχετικές εκδηλώσεις ενημέρωσης, οι αρχιτέκτονες και οι πολεοδόμοι να φροντίζουν να καταρτίζουν σχέδια με τα οποία να δίνεται στις πόλεις ανθρώπινη μορφή και να πληρούνται οι όροι ασφάλειας των κατοίκων των πόλεων, των πολυκατοικιών, των διαμερισμάτων και των μονοκατοικιών με τη

δημιουργία «χώρου ασφαλούς διαμονής» (defensible space)].

iii. Η διευκόλυνση του διαλόγου ανάμεσα σε κρατικές, δημοτικές κ.ά. αρχές και στις ενώσεις πολιτών, κι ακόμη η πρόκληση της κριτικής τους πάνω στα ήδη εφαρμοζόμενα μέτρα, καθώς και η εκτίμηση των υποδείξεών τους για το σχεδιασμό των πόλεων, την οργάνωση της ζωής στις πόλεις, σε συγκεκριμένες συνοικίες, στις γειτονιές κλπ.

iv. Η ενεργός ανάμειξη του κοινού στη χάραξη της αντεγκληματικής πολιτικής, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, με την επίσημη θεσμοθέτηση της συμμετοχής του σε ad hoc συμβουλευτικές επιτροπές, συμβούλια πρόληψης της εγκληματικότητας κ.ά.ό. Ιδιαίτερα, η σύσταση Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας σε εθνικό και σε περιφερειακό επίπεδο αποτελεί στα τελευταία χρόνια κοινά αποδεκτή ανάγκη (ήδη τέτοια Συμβούλια ιδρύθηκαν σε πολλές χώρες και πιο πρόσφατα στην Ελλάδα, όπως θα γίνει ειδικότερα λόγος πιο κάτω).

Είναι αυτονόητο, ότι τίποτε από τα προηγούμενα δεν είναι δυνατό να υλοποιηθεί και να αποδώσει, αν δεν έχει την ειλικρινή υποστήριξη από το κράτος και ιδιαίτερα την οικονομική ενίσχυση των προγραμμάτων τα οποία θα καταρτιστούν.

γγ. Η συμμετοχή του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική στη χώρα μας εκδηλώθηκε αρκετά νωρίς, αρχικά με τη συμμετοχή λαϊκών - ενόρκων δικαστών στην απονομή της ποινικής δικαιοσύνης (η οποία συμμετοχή, όμως, δυστυχώς περιορίζεται σταθερά ως σήμερα με διάφορους τρόπους) και κατόπιν στο χώρο της προστασίας των ανηλίκων με την ίδρυση των «Εταιριών Προστασίας Ανηλίκων» και στο χώρο της σωφρονιστικής και μετασωφρονιστικής μεταχείρισης με τους θεσμούς των «Εφορειών» των φυλακών και των «Εταιριών Προστασίας Αποφυλακιζομένων». Αλλ' ο τρόπος διορισμού των Δ.Σ. τους και η ανυπαρξία οικονομικών πόρων ή κρατικής οικονομικής ενίσχυσης πρόσφεραν ελάχιστες δυνατότητες αληθινής θετικής συμμετοχής του κοινού στην άσκηση της αντίστοιχης πολιτικής.

Με την εξάπλωση της χρήσης ναρκωτικών άρχισε να εκδηλώνεται αυτή τη φορά «εκ των κάτω» μια πραγματικά λαϊκή αντίδραση του κοινού, που μορφοποιήθηκε σε ίδρυση ιδιωτικών οργανώσεων κατά των ναρκωτικών (λ.χ. ΠΑΣΕΝ, ΕΣΣΑΝ, Π.ΑΝΤ.Α.) ή σε κινητοποιήσεις επίσημων φορέων (λ.χ. Δήμων, όπως στους Αμπελόκηπους και στην Πολίχνη) ή ενώσεων πολιτών (όπως λ.χ. των γονέων και κηδεμόνων των μαθητών σχολείων, οι οποίοι μάλιστα αποφάσισαν καθημερινές βάρδιες περιφρούρησης της περιοχής) κ.ά.

Οι διεθνείς εξελίξεις και η ωρίμανση της ιδέας στο εσωτερικό για τη συμμετοχή του κοινού στην αντεγκληματική πολιτική ώθησαν το Υπουργείο Δι-

καιοσύνης να φροντίσει για τη σύσταση ενός «Ελληνικού Συμβουλίου Πρόληψης της Εγκληματικότητας». Κατόπιν τούτου, ψηφίστηκε ο ν. 1738/1987, με τον οποίο συστήθηκε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης «Συμβούλιο Πρόληψης της Εγκληματικότητας».

Το «Συμβούλιο Πρόληψης της Εγκληματικότητας» αποτελείται από είκοσι πέντε μέλη με τριετή θητεία και συνεδριάζει σε απαρτία με παρόντα τα μισά από τα μέλη του.

Σκοπός του Σ.Π.Ε. είναι ο σχεδιασμός της πολιτικής πρόληψης της εγκληματικότητας ενηλίκων και ανηλίκων και η υποβολή προτάσεων για το συντονισμό των αναγκαίων μέτρων. Προς επίτευξη του εν λόγω σκοπού του, το Σ.Π.Ε.:

- i. ενημερώνει τους αρμόδιους φορείς, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το κοινό, σχετικά με τα σύγχρονα μέτρα πρόληψης·
- ii. ενθαρρύνει τη δημιουργία περιφερειακών συμβουλίων πρόληψης της εγκληματικότητας σε οποιοδήποτε επίπεδο·
- iii. προτείνει τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων πρόληψης·
- iv. παρακολουθεί και αξιολογεί τα εφαρμοζόμενα από το κράτος, την τοπική αυτοδιοίκηση ή την ιδιωτική πρωτοβουλία προγράμματα πρόληψης και σχεδιάζει τέτοια προγράμματα·
- v. διατυπώνει τη γνώμη του, ύστερα από πρόσκληση ή αυτεπάγγελτα, για τη σκοπιμότητα και αποτελεσματικότητα μέτρων πρόληψης που προγραμματίζονται·
- vi. συλλέγει στατιστικά και ερευνητικά δεδομένα που αναφέρονται στην εγκληματικότητα·
- vii. διεξάγει ή αναθέτει έρευνες σχετικές με την πρόληψη·
- viii. πραγματοποιεί ενημερωτικά ή εκπαιδευτικά προγράμματα στον τομέα της πρόληψης·
- ix. συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς και συμβούλια πρόληψης που λειτουργούν στο εξωτερικό ή το εσωτερικό.

Παρά την αποτυχία του θεσμού του εθνικού «Συμβουλίου Πρόληψης Εγκληματικότητας» ο Έλληνας νομοθέτης προχώρησε στην ίδρυση σε κάθε δήμο ή κοινότητα με πληθυσμό πάνω από 3.000 κατοίκους τοπικών «Συμβουλίων Πρόληψης της Εγκληματικότητας», με κύριο έργο την κατάρτιση προγραμμάτων πρόληψης της εγκληματικότητας στις περιφέρειες της αρμοδιότητάς τους (ν. 2713/1999 άρθρ. 16). Τον ν. 2713/1999 και σε εκτέλεση των προβλέψεών του ακολούθησε η ΑΥ Δημ.Τάξ. 3002/1/14-στ' (της 14.1.2002) για τη «Ρύθμιση θεμάτων λειτουργίας Δημοτικών και Κοινοτικών Συμβουλίων Πρόληψης Εγκληματικότητας και συνεργασίας αυτών με αρμόδιες αρχές και

φορείς». Ασυνήθιστα γρήγορα δημοσιεύτηκε και η ΑΥΕσ ΔημΔιοικΑποκΔημΤαξ 3002/4/1κδ (29.4.2002) για τη «Σύσταση Ομάδας Διοίκησης Έργου για τον συντονισμό της δράσης και την παροχή επιστημονικών κατευθύνσεων προς τα τοπικά Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας (ΣΠΕ)» (Ποιν.Δικ. 6/2002, σ. 587 επ.). Σύμφωνα με τις πιο πάνω ρυθμίσεις τα Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας (ΣΠΕ):

1. Αποτελούν αποκεντρωμένα όργανα αντεγκληματικής πολιτικής και διαχείρισης του προβλήματος της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, με στόχο τη μείωση ή εξάλειψη του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης για την ικανότητα του Κράτους να προστατεύει αποτελεσματικά τα έννομα και κοινωνικά αγαθά τους.

2. Για την εκπλήρωση της αποστολής τους, τα ΣΠΕ ασκούν τις ακόλουθες δραστηριότητες:

α. Καταγράφουν και μελετούν την εγκληματικότητα στα πλαίσια του συγκεκριμένου Δήμου ή Κοινότητας.

β. Σχεδιάζουν και προωθούν ειδικές δράσεις για την πρόληψη της εγκληματικότητας και την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, της βίας στην οικογένεια, του κοινωνικού αποκλεισμού και της κοινωνικής ανασφάλειας.

γ. Μεριμνούν για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και την ενεργό συμμετοχή τους σε προγράμματα πρόληψης εγκληματικότητας.

δ. Αναλαμβάνουν το συντονισμό και την πλαισίωση πρωτοβουλιών άλλων κοινωνικών φορέων, όπως συλλόγων γονέων, εθελοντών, θεραπευτικών κοινοτήτων, που στοχεύουν στην πρόληψη της εγκληματικότητας.

ε. Φροντίζουν για τη σύσταση δικτύων βοήθειας, αρωγής και πληροφόρησης των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, ιδίως δικηγορικούς συλλόγους, ιατρικούς συλλόγους, κοινωνικού χαρακτήρα ιδρύματα και συλλόγους.

στ. Ενισχύουν τα προγράμματα μέριμνας των εγκαταλειμμένων παιδιών και των ατόμων που χρειάζονται βοήθεια.

ζ. Βοηθούν τους αποφυλακιστέμενους για την εξεύρεση εργασίας ή δημιουργικής τους απασχόλησης και γενικώς για την ομαλή ένταξή τους στο κοινωνικό περιβάλλον.

η. Σχεδιάζουν την εφαρμογή μέτρων, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, για την πρόληψη της βίας και της διακίνησης και χρήσης ναρκωτικών μέσα στο σχολείο ή στις γύρω περιοχές.

θ. Μεριμνούν για τη δημιουργία χώρων υποδοχής και ανάπτυξης πρωτοβουλιών νέων, ιδίως εργαστηρίων θεάτρου, ζωγραφικής, μουσικής, πίστας αγώνων.

φορείς». Ασυνήθιστα γρήγορα δημοσιεύτηκε και η ΑΥΕσΔημΔιοικΑποκΔημΤαξ 3002/4/1κδ (29.4.2002) για τη «Σύσταση Ομάδας Διοίκησης Έργου για τον συντονισμό της δράσης και την παροχή επιστημονικών κατευθύνσεων προς τα τοπικά Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας (ΣΠΕ)» (Ποιν.Δικ. 6/2002, σ. 587 επ.). Σύμφωνα με τις πιο πάνω ρυθμίσεις τα Συμβούλια Πρόληψης Εγκληματικότητας (ΣΠΕ):

1. Αποτελούν αποκεντρωμένα όργανα αντεγκληματικής πολιτικής και διαχείρισης του προβλήματος της εγκληματικότητας σε τοπικό επίπεδο, με στόχο τη μείωση ή εξάλειψη του αισθήματος ανασφάλειας των πολιτών και τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης για την ικανότητα του Κράτους να προστατεύει αποτελεσματικά τα έννομα και κοινωνικά αγαθά τους.

2. Για την εκπλήρωση της αποστολής τους, τα ΣΠΕ ασκούν τις ακόλουθες δραστηριότητες:

α. Καταγράφουν και μελετούν την εγκληματικότητα στα πλαίσια του συγκεκριμένου Δήμου ή Κοινότητας.

β. Σχεδιάζουν και προωθούν ειδικές δράσεις για την πρόληψη της εγκληματικότητας και την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας, της βίας στην οικογένεια, του κοινωνικού αποκλεισμού και της κοινωνικής ανασφάλειας.

γ. Μεριμνούν για την ευαισθητοποίηση των πολιτών και την ενεργό συμμετοχή τους σε προγράμματα πρόληψης εγκληματικότητας.

δ. Αναλαμβάνουν το συντονισμό και την πλαισίωση πρωτοβουλιών άλλων κοινωνικών φορέων, όπως συλλόγων γονέων, εθελοντών, θεραπευτικών κοινοτήτων, που στοχεύουν στην πρόληψη της εγκληματικότητας.

ε. Φροντίζουν για τη σύσταση δικτύων βοήθειας, αρωγής και πληροφόρησης των θυμάτων εγκληματικών πράξεων, σε συνεργασία με τους τοπικούς φορείς, ιδίως δικηγορικούς συλλόγους, ιατρικούς συλλόγους, κοινωνικού χαρακτήρα ιδρύματα και συλλόγους.

στ. Ενισχύουν τα προγράμματα μέριμνας των εγκαταλειμμένων παιδιών και των ατόμων που χρειάζονται βοήθεια.

ζ. Βοηθούν τους αποφυλακισμένους για την εξεύρεση εργασίας ή δημιουργικής τους απασχόλησης και γενικώς για την ομαλή ένταξή τους στο κοινωνικό περιβάλλον.

η. Σχεδιάζουν την εφαρμογή μέτρων, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, για την πρόληψη της βίας και της διακίνησης και χρήσης ναρκωτικών μέσα στο σχολείο ή στις γύρω περιοχές.

θ. Μεριμνούν για τη δημιουργία χώρων υποδοχής και ανάπτυξης πρωτοβουλιών νέων, ιδίως εργαστηρίων θεάτρου, ζωγραφικής, μουσικής, πίστας αγώνων.

ι. Σχεδιάζουν την εφαρμογή ειδικών επιμορφωτικών προγραμμάτων για γονείς, δασκάλους και καθηγητές.

ια. Μεριμνούν για την εκπαίδευση στελεχών πάνω σε θέματα όπως η πρόληψη τροχαίων ατυχημάτων, η αντικοινωνική συμπεριφορά, η σχολική και εξωσχολική βία, η χρήση ναρκωτικών, η κακομεταχείριση και εκμετάλλευση γυναικών και ανηλίκων.

ιβ. Διοργανώνουν αθλητικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις για νέους σε συνεργασία με φυσιολατρικούς, πολιτιστικούς, αθλητικούς και άλλους τοπικούς συλλόγους.

ιγ. Μεριμνούν όπως καταχωρίζονται στις τοπικές εφημερίδες οδηγίες για τον τρόπο προστασίας των πολιτών από την εγκληματικότητα. Για τον ίδιο σκοπό μπορούν να εκδίδουν και ενημερωτικά φυλλάδια και έντυπα με ανάλογο περιεχόμενο.

ιδ. Συντάσσουν την ετήσια έκθεση για την κατάσταση της εγκληματικότητας στο χώρο δράσης τους και αξιολογούν την αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων πρόληψης.

ιε. Προτείνουν αρμοδίως μέτρα αντεγκληματικής πολιτικής.

ιστ. Μεριμνούν για την καθιέρωση «Ημέρας Προβληματισμού» της τοπικής κοινωνίας για τα προβλήματα εγκληματικότητας της περιοχής τους.

ιζ. Μεριμνούν για τη βράβευση αστυνομικών, άλλων δημόσιων λειτουργών και ιδιωτών που εκδηλώνουν ιδιαίτερο ζήλο και καταβάλλουν ιδιαίτερες προσπάθειες στην πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας στην περιοχή τους.

Ο χρόνος θα δείξει πόσο δικαιολογημένη ήταν η εμπιστοσύνη του Έλληνα νομοθέτη στα ΣΠΕ και πόσο ήταν επιτρεπτή η αισιοδοξία του στον προσδιορισμό των επιμέρους στόχων των ΣΠΕ.

§ 4. Η ΠΟΙΝΙΚΗ ΑΝΤΕΓΚΛΗΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ (POST DELICTUM)

Βιβλιογραφία: Σ. Αλεξιάδη, Η έκτιση της βραχύχρονης ποινής υπό καθεστώς ημιελευθερίας, Επιστ. Επετ. Δ.Σ.Θ. αρ. 5, Θεσσαλονίκη 1984, σ. 87 επ., *του ίδιου*, Προς απο-εγκληματοποίηση του (ποινικού) δικαίου των ανηλίκων; Επιστ. Επετ. Σχολής ΝΟΕ Α.Π.Θ., Χαριστήρια στον Ι. Δεληγιάννη, 3, 3ο Μ., Θεσσαλονίκη 1992, σ. 551 επ., Γ. Αναστασόπουλου, Πρόληψη: Μύθος η προληπτική λειτουργία του παραδοσιακού ποινικού κολασμού, Ποιν. Επιθ. 1971, σ. 465 επ., Η. Δασκαλάκη, Η λειτουργία της ποινής υπό το φως των δεδομένων της Εγκληματολογίας, Αθήναι 1973, Ι. Ζαγκαρόλα, Η επικινδυνότητα και τα ασφαλιστικά μέτρα εν τω ποινικό δικαίω, Αθήναι 1940, Δ. Καρανίκα, Τα προληπτικά του εγκλήματος μέτρα εν τω ποινικό, τω ποινικό δικονομικό και σωφρονιστικό δικαίω, (ανάτυπο «Δικαστικής»), Αθήναι 1936, Κ. Κοκκινάκη, Οι προοπτικές της άσκησης Γενικής Πρόληψης διά της διαδικασίας αποποινικοποίησης, Ποιν. Δικ. 4/1999, σ. 380 επ., Ν. Κουράκη, Ποινική καταστολή μεταξύ παρελθόντος και

μέλλοντος, 2η έκδ., εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1985, του ίδιου, Η «αποκλιμάκωση» της ποινικής καταστολής. Όροι και όρια, στον τόμο ΜΝΗΜΗ Χωραφά, Γάφου, Γαρδίκια, τ. Β', 1986, σ. 153 επ., Α. Μαγγανά, Το πρόβλημα της αποτίμησης του κινδύνου τέλεσης νέων εγκληματικών πράξεων, Ποιν. Δικ. 10/1999, σ. 1008 επ., Ι. Μανωλεδάκη, Zweck und Missbrauch des Staatlichen Strafens, στον τόμο Bemann/Manoledakis (Hrsg), Probleme des staatlichen Strafens, Baden-Baden (Nomos Verlagsgesellschaft), 1989, σ. 9 επ., Α. Μαργαρίτη - Ν. Παρασκευόπουλου, Ποινολογία, έκδ. δ', εκδ. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1995, Ν. Παρασκευόπουλου, Τα ασφαλιστικά μέτρα του ποινικού δικαίου: Ιδιομορφίες και περιπλοκές, Δίκαιο και Πολιτική, 11/1982, σ. 249 επ., του ίδιου, Μεταξύ τιμωρίας και θεραπείας: τα μέτρα ασφαλείας του ποινικού κώδικα, στον τόμο ΜΝΗΜΗ Χωραφά, Γάφου, Γαρδίκια, τόμ. Β', Αθήνα-Κομοτηνή 1986, σ. 227 επ., Κ. Σπινέλλη, Εκφοβισμός: Μύθος ή πραγματικότητα: Ποιν. Χρον. ΚΘ', 1979, σ. 321 επ., Ε. Φασούλα, Rückfall nach Diversionentscheidungen im Jugendstrafrecht und im allgemeinen Strafrecht, Herbert Utz Verlag, München 2003, Μ. Ancel, Réforme pénale et dépenalisation, Revue Scie. Crim. Dr. Pén. Comp. 1983, σ. 148 επ., G. Bemann - I. Manoledakis (Hrsg.), Probleme des staatlichen Strafens, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft 1989, Α. Blumstein - J. Cohen - D. Nagin (eds), Deterrence and Incapacitation: Estimating the Effects of Criminal Sanctions on crime rates, Washington D.C. 1978, Council of Europe, Alternative penal measures to imprisonment, Strasbourg 1976, του ίδιου, Report on decriminalization, Strasbourg 1980, Μ. Cousson, Pourquoi punir? Dalloz, Paris 1987, Μ. Delmas-Marty, Les chemins de la répression, P.U.F., Paris 1980, Α.Ε. Fattah, Deterrence: A review of the literature, στον τόμο Law Reform Commission of Canada, Fear of Punishment, Ottawa 1975, σ. 27 επ., D. Gerland, Punishment and Welfare. A History of Penal Strategies, Gower Publ., Aldershot 1987, G. Grebing, Sanctions alternatives aux courtes peines privatives de liberté, Revue Int. Dr. Pén. 1982, σ. 799 επ., Ε. Hering - Κ. Sessar, Praktizierte Diversion. Das «Modell Lübeck», Hamburger Studien zur Kriminologie, B.7, Centaurus - Verlagsgesellschaft, Pfaffenweiler, L. Hulsman, Défense sociale nouvelle et critères de décriminalisation, Aspects nouveaux de la pensée juridique, Vol. II, σ. 19 επ., Ο. Kinberg, Η γενική πρόληψις εν τω ποινικό δικαίω. Η σχετική αξία της προλήψεως ταύτης ως και της ατομικής προλήψεως, Εισ. - Μτφρ. Β. Παππά, Ποιν. Επιθ. 1970, σ. 345 επ., Α. van Kalmthout - P. Tak, Sanctions-Systems in the Member-States of the Council of Europe, Part I, Kluwer/Gouda Quint 1988, Law Reform Commission of Canada, Fear of Punishment: Deterrence, Ministry of Supply, Ottawa 1976, του ίδιου, Studies on Sentencing, Ottawa 1974, Β. McCarthy, Intermediate Punishments: Intensive Supervision, Home Confinement and Electronic Surveillance, Issues in Crime and Justice, Vol. 2, Criminal Justice Press, Monsey, New York 1987, Ν. Morris, The future of imprisonment, Chicago 1974, Η.-Η. Jescheck, La peine privative de liberté dans la politique criminelle moderne, Rev. Scie. Crim. Dr. Pén. Comp. 1982, σ. 721 επ., Ν. Walker, Punishment, Danger and Stigma. The Morality of Criminal Justice, Basil Blackwell Publ., Oxford 1980.

Ι. Η παραδοσιακή ποινική αντεγκληματική πολιτική

Ι. Έννοια, περιεχόμενο, διακρίσεις

α. Όπως προαναφέρθηκε, κανένας δεν αρνείται ότι η κοινωνική πρόληψη, δηλ. εκείνη που επιδιώκεται πριν τη διάπραξη του εγκλήματος, είναι προ-